

Akwụkwọ Daniel — Nọmba Otu Nari na Iri na Abụọ

Ikpughe Ihe Nnyocha Amụma nke Ishmael: Site n'Onye Na-agba Akwụ ruo n'Onye Na-akara 144,000 Akara"}

Jeff Pippenger
2024-03-02

Chineke nọrọnyeere nwata nwoke ahụ; o wee too, biri n'ọzara, ma ghoọ onye na-agba ụta.
Jenesis 21:20.

Ishmael ghorọ onye-agba ụta, nke bụ ihe nnochianya nke agha, burukwa ihe nnochianya nke ikpe mmezu a na-eweta imegide Rom.

Olu ndi ahụ na-agba ọsọ ma na-agbanahụ n'ala Babilon, iji kwuputa na Zayon mmegwara nke Onyenwe anyi Chineke anyi, mmegwara nke ulọ nsọ ya. Kpọtatanu ndi na-agba uta megide Babilon: unu niile na-adọ uta, maa ulokwuu megide ya gburugburu; ka o ghara ibu onye obula n'ime ya ga-agbanahụ: kwuọ ya ugwo di ka oru ya si di; dika ihe niile o meworo, meenu ya otu ahụ: n'ihu na o meela nganga megide Onyenwe anyi, megide Onye Nso nke Izrel. Jeremaya 50:28, 29.

Ndi na-agba uta ga-akwughachi Babilon dika oru ya siri di, ugwohachi ahụ na-amalitekwa n'iwu Sode nke na-abia n'oge na-adighi anya, site n'olu nke abuo nke Mkpughe isi nke iri na asato, mgbe ikpe ochichi na-aga n'ihu megide Babilon na-amalite.

M wee nukwara olu ozo si n'elugwe, na-asi, Sinu n'ime ya puta, ndi m, ka unu ghara ibu ndi na-eketa okè n'ime mmehie ya, nakwa ka unu ghara inara n'ime oria-otiti ya. N'ihu na mmehie ya eruola ruo n'elugwe, Chineke echetakwala ajo omume ya. Kwonu ya ugwo dika o si kwuọ unu ugwo, ma tinyekwanu ya okpukpu abuo dika oru ya si di: n'ime iko ahụ o juputara, juputaranu ya okpukpu abuo. Olee otu o si nye onwe ya otuto, biakwa ndu n'uto okomoko, otu a ka unu nyenu ya ahuhu na iru uju: n'ihu na o na-ekwu n'obi ya, Anọ m dika eze nwanyi, abughikwa m nwanyi di ya nwuru, agaghikwa m ahụ iru uju o bula. Nkpughe 18:4-7.

A machibidoro Ishmael na nne ya Hagar igeta ekwe ka ha keta oke nketa nke okpara, e wee chupu ha. Ya mere, ekworo ghorọ mkpali amuma nke Islam, agha kwa ghorọ oru ya n'amuma. Mmasi mbu a kporo banyere ya gunyere mgbochi Sarah tinyere n'ahu Ishmael na nne ya, ma "mgbochi" ahụ ghorọ otu n'ime njirimara amuma kachasi mkpa nke Islam n'ime Okwu Chineke niile, na n'akuko ihe mere eme. Umụ Ishmael ga-abu ndi ohia, ndi aka ha ga-emegide mmadu niile, e werekwa inyinya-ibu ohia nke Arabia, nke sitere n'ezinulo inyinya, nochie agwa ohia ha. Ya mere, a na-anochi anya agha Islam nke ahuhu mbu na nke abuo dika ndi agha no n'elu inyinya iwe.

Alakuba bu ozi nke mmiri ozuzo ikpezu, o dikwa nnoo kwesi ekwesi na ahuhu ato ahu nochite anya ahiri amuma ato puru iche, n'ihu na usoro nke mmiri ozuzo ikpezu bu "ahiri n'elu ahiri." Mgbe a kpotara njirimara amuma nke ahiri abuo mbu onu, ha na-eguzobe ahiri nke ahuhu nke

atọ. Ahiri amuma atọ ahụ nile na-egosi oge e ji akàrà mechie puku mmadụ narị otu na iri anọ na anọ ahụ. Ahiri atọ ahụ nọchite anya oge a na-awusa mmiri ozuzo ikpeazu, n'ihì na mmiri ozuzo ikpeazu malitere ifesa mgbe Ahuhu nke Atọ bjarutere n'ubochi Septemba 11, 2001.

“A ga-ezo mmiri ikpeazu n'elu ndi nke Chineke. Mmuo-ozì di ike ga-esi n'eluigwe rìdata, a ga-emekwa ka otuto ya muo uwa nile.” Review and Herald, Eprel 21, 1891.

Oge nke ikpuchisi akara ahụ ka a nọchikwara anya ya site n'oge ahụ malitere n'ubochi Ogot 11, 1840, ma kwusi mgbe mmuo-ozì nke atọ bjarutere n'ubochi Oktoba 22, 1844. A nọchikwakwara oge ahụ anya n'isi nke abuo nke Habakuk. Akuko ihe mere eme nke ndi Millerite mezuru isi nke abuo nke Habakuk, ma n'ime ime otu ahụ, o malitere mgbe mmuo-ozì ahụ siri n'ala rìdata n'ubochi Ogot 11, 1840, ma o kwusiri mgbe mmuo-ozì nke atọ bjarutere n'ubochi Oktoba 22, 1844.

Isi nke abuo nke Habakkuk na-egosi na n'ogwugwu ohuhu ahụ, ohuhu ahụ ga-“ekwu okwu.” N'amaokwu nke atọ nke Isi nke iri nke Mkpughe, mmuo ozi ahụ tiri mkpu (kwuo okwu) n'olu ukwu, ma n'Oktoba 22, 1844, otu mmuo ozi ahụ nuru iyi (kwuo okwu) na “oge agaghi adi ozo.” Onye nche Habakkuk n'amaokwu nke mbu nke isi nke abuo di n'ebe Ogot 11, 1840 no, n'ihì na o bu mgbe ahụ ka ndi nche na-ebuli olu ha elu.

N'ihe nupuisi nke 1888, nke Nwannaanyi White kwara dika nke na-anochite anya mmuo-ozì nke Mkpughe iri na asato nke ga-eme ka uwa muchaa ihè site n'ebube Ya, ndi nche (Jones na Waggoner) weliri “olu” ha elu dika opi, iji gosi ndi nke Chineke mmehie ha, n'ihì na ozi ha bu ozi a kporo Laodisia. N'ubochi Septemba 11, 2001, nke akuko ihe mere eme nke 1888 nochiri anya ya n'amuma, Onye-nwe-anyi duru ndi Ya nke ubochi ikpeazu laghachi n'uzo ochie nke Jeremaya, ebe anaghi ege ndi nche nti. Irìda nke mmuo-ozì ahụ na-akara obibia amuma nke ndi nche.

“olu” ahụ nke bjarutere n'ubochi Ogot 11, 1840, sitere n'aka ndi nche, e wee gwa Jeremaya na o buru na o ga-alaghachi n'okwukwe ya na ntukwasì-obi ya n'ebe Chineke no mgbe mmechuihu ya gasiri, na o ga-abu onu Chineke. Mgbe ohu ahụ nke gbuuru oge bjarutere n'ikpeazu n'ubochi Oktoba 22, 1844, o “kwuru.” Oge nke Habakuk isi nke abuo, nke mezuru n'akuko ihe mere eme nke ndi Millerite, na-egosi oge nke imechi akara nke puku narì otu na iri anọ na anọ.

O di oké mkpa ighota na Ogot 11, 1840 ruo Oktoba 22, 1844, na-egosi ikàrà ndi puku iri na anọ na puku anọ na anọ, nke bu oge a na-awusa mmiri ozuzo ikpeazu. O di oké mkpa, n'ihì na a ghaghi iji usoro nke “ahiri n'elu ahiri” mata ozi mmiri ozuzo ikpeazu ahụ. Oge puru iche ahụ nke bu ikàrà ndi puku iri na anọ na puku anọ na anọ ka a na-anochi anya ugboro ugboro n'ahiri amuma di iche iche, otu a ka o dikwa na Habakok abuo, nke Sister White kpomkwem na-akowa di ka ihe mezuru n'akuko ihe mere eme ndi Millerite. O na-akuzikwa ugboro ugboro na a na-emeghari akuko ihe mere eme ndi Millerite n'akuko ihe mere eme nke ndi puku iri na anọ na puku anọ na anọ.

“Ejikotara ya na amuma ndi ha lere anya dika ndi na-emetuta oge obibia nke ugboro abuo bu ozizi e mere ka o daba kpomkwem n'onodu ha nke ejighi n'aka na nchekasi, ma na-agba ha ume ka ha jiri ndidi chere n'okwukwe na ihe nke ugbo a gbara ochichiri n'uche nghota ha ga-eme ka o doo anya n'oge kwesiri ekwesì.”

“N’etiti amụma ndị a bụ nke Habakkuk 2:1–4: ‘Aga m akwụ n’ebe nche m, guzo n’elu ulọ nche, elekwa anya ihu ihe O ga-agwa m, na ihe m ga-aza mgbe a baara m mba. Onye-nwe-anyi wee zaa m, si, Dee ohu ahụ, mee ka o doo anya n’elu mbadamba, ka onye na-agu ya wee gbaa oso. N’ihi na ohu ahụ ka diri oge a kara aka, ma n’ogwugwu ya o ga-ekwu, o gaghị aghakwa ugha: o burugodi na o na-egbu oge, chere ya; n’ihi na o ga-abia n’eziokwu, o gaghị egbu oge. Lee, mkpuru obi ya nke na-ebuli onwe ya elu adighi ziri ezi n’ime ya: ma onye ezi omume ga-adị ndu site n’okwukwe ya.’”

“Dị ka mbido n’afọ 1842, ntuziaka e nyere n’amuma a ka e ‘dee ohu ahụ, meekwa ka o doo anya n’elu mbadamba, ka onye na-agu ya wee gbaa oso,’ atulaari Charles Fitch imeputa eserese amuma iji kowaa ohu nke Daniel na Mkpughe. E lere mbiputa nke eserese a anya dika mmezu nke iwu e nyere Habakuk. Ma n’oge ahụ, o dighi onye huru na otu ntughari oge putara ihè n’ime mmezu nke ohu ahụ—oge ichere—ka e gosiri n’ime amuma ahukwa. Mgbe ndakpo olileanya ahụ gasiri, Akwukwo Nso a putara nke ukwu n’ihe o putara: ‘N’ihi na ohu ahụ ka diri otu oge a kara aka, ma n’ogwugwu ya o ga-ekwu okwu, o gaghị aghakwa ugha: o burugodi na o di ka o na-egbu oge, chere ya; n’ihi na o ga-abia n’ezie, o gaghị egbu oge.... Onye ezi omume ga-esi n’okwukwe ya di ndu.’”

“Otu akuku nke amuma Izikiel bukwa isi iyi nke ike na nkasi obi nye ndi kwere ekwe: ‘Okwu nke Onyenwe anyi biakwutere m, na-asị, Nwa nke mmadu, ginị bu ilu ahụ unu nwere n’ala Izrel, na-asị, Ubochi ndi ahụ adigoro ogologo, ohu o bula adaala? Ya mere gwa ha, Otu a ka Onye-nweanyi Jehova kwuru.... Ubochi ndi ahụ eruola nso, na mmezu nke ohu o bula.... M ga-ekwu okwu, okwu ahụ nke M ga-ekwu ga-emezu; a gaghikwa adi ogologo ozo.’ ‘Ndi sitere n’ulo Izrel na-asị, Ohu ahụ o na-ahu bu maka otutu ubochi ga-abia, o na-ebukwa amuma banyere oge ndi ka di anya. Ya mere gwa ha, Otu a ka Onye-nweanyi Jehova kwuru; A gaghikwa eme ka okwu M o bula di ogologo ozo, kama okwu ahụ nke M kwuru ka a ga-emezu.’ Izikiel 12:21–25, 27, 28.” The Great Controversy, 391–393.

Ndi Millerite ahụ o bughị nani na ha huru onwe ha dika ndi na-emezu ilu nke umu agboghọ iri ahụ, na Habakuk isi nke abuo, kama e duzikwara ha ihu na akuko ihe mere eme nke ha no na-emezu amuma ndi a, bukwa ihe Ezikiel kowara dika njirimara nke otu akuko ihe mere eme ahụ, ebe “mmezu nke ohu o bula,” ga-emezu. Ahiri akuko ihe mere eme nke na-anochi anya ikpakoba akara nke ndi otu nari puku iri ano na ano bu ebe mmezu nke ohu o bula na-emezu!

A na-ejikota ahiri ndi na-anochi anya oge mmiri ozuzo ikpeazu na ikpuchi akara nke puku mmadu nari otu na iri ano na ano, iji gosi na akuko ihe mere eme amuma na-enwe mgbe niile akara ngosi nke Alfa na Omega.

Akuko ihe mere eme nke ndi Millerite malitere site n’olu nke mmuo ozi nke Mkpughe iri, ma na-ejedebe site n’otu olu ahụ. Septemba 11, 2001 malitere site n’olu mbu nke Mkpughe isi nke iri na asato, ma na-ejedebe site n’olu nke abuo nke Mkpughe isi nke iri na asato. Habakuk isi nke abuo malitere site n’olu nke ndi nche, ma na-ejedebe site n’olu nke onye nche Jeremaja. Ahuhu mbu malitere site na Mohammed, ma na-ejedebe na Mohammed II. Ahuhu nke abuo malitere site n’itohapu ndi mmuo ozi ano nke Islam ma na-ejedebe site n’ikwusi Islam.

Usoro a bu mmiri ozuzo ikpeazu bu usoro “ahiri n’ahiri” nke Aizaya, ma ahiri ndi a na-achikota onu iji mata ma guzosie ozi nke mmiri ozuzo ikpeazu ike na-eburu mgbe niile akara njirimara nke Alfa na Omega. Ahuhu mbu nke Mkpughe isi nke itoolu na-amalite na Mohammed ma na-agwu na Mohammed nke Abu. A na-ekewa oge ahụ n’udi agha abuo, nke mbu bu mwakpo ndi na-enweghi nhazi megide Rom nke malitere n’ezie site n’aka Abubakar, mgbe ahụ kwa oge nke nari afọ otu na iri ise nke e ji mezue agha mbu a haziri ahazi nke Islam.

A na-anochi anya afọ otu nari na iri ise site n’amuma oge nke “onwa ise”. Ahuhu nke abuo nwekwara amuma oge nke bu afọ nari ato na iri itoolu na otu na ubochi iri na ise. Ya mere, ebe o bu na nhazi amuma nke ahuhu mbu na nke abuo na-akowaputa njedebe site na mmalite, o nwere nkewa di n’etiti ikà akara na oge kpomkwem. A na-anochi anya usoro ikà akara ahụ na mmalite nke akuko ihe mere eme nke ahuhu mbu, a na-anochi anya ya kwa na njedebe nke ahuhu nke abuo.

Ihe na-esochi mmechi akara nke amaokwu nke ano, n’ahuhu mbu, bu “onwa ise” (afọ otu nari na iri ise). A kwara onwa ise ahụ ugboro abuo, otu ugboro n’amaokwu nke ise, ma ozokwa n’amaokwu nke iri. Ihe na-ebute usoro mmechi akara nke Ogoost 11, 1840 ruo Oktoba 22, 1844 n’ahuhu nke abuo bu amuma nke “awa, ubochi, onwa, na afọ” (afọ nari ato na iri itoolu na otu na ubochi iri na ise), nke amaokwu nke iri na ise. Ha abuo onu, n’otu ahiri na-aga n’ihu n’enweghi nkwasị, opi nke ise na nke isii na-amalite ma na-akwasị site n’onyinyo nke usoro mmechi akara.

Dika ahiri abuo, e tinyere ha n’oru “ahiri n’elu ahiri,” ha na-akowaputa mmalite na njedebe e ji Mohammed nke mbu na Mohammed nke abuo kaa akara. “Ahiri n’elu ahiri,” ha na-akowaputa oge abuo di iche n’ime ahiri nke o bu la, nke a na-emeputa n’ihi na ahiri nke o bu la nwere amuma oge. N’akuko ihe mere eme nke ahuhu mbu, e nyere Islam ka o “meruo” Rom ahụ, ma n’ime ahuhu nke abuo, e nyere ya ka o “gbuo” Rom ahụ. Ahuhu mbu bu agha a ji ube, mma agha na aku alu, ebe ahuhu nke abuo webatara ntụ egbe di ka ngwa agha.

“AMAOKWU 10. Ha nwekwara odu di ka akpi, e nwekwara nsi n’odu ha: ike ha bu ime ka mmadu ahuhu onwa ise. 11. Ha nwekwara eze na-achị ha, onye bu mmuo ozi nke olulu ahụ na-enweghi nsotu, onye aha ya n’asusu Hibru bu Abaddon, ma n’asusu Grik aha ya bu Apollyon.

“Ruo ugbo a, Keith enyewo anyi ihe atu gbasara ifu opi ise mbu. Ma ugbo a, anyi ga-ahapu ya, wee gaa n’itinye n’oru akuku oheru nke amuma a e webatara n’ebe a; ya bu, oge amuma di iche iche.

“Ike ha nwere bu imebi mmadu onwa ise.—1. Ajuju na-ebili, o bu mmadu ndini ka ha ga-emejo onwa ise?—N’enweghi mgbagha, o bu otu ndi ahụ ka ha ga-emesia gbuo (lee amaokwu nke 15); ‘Otu uzọ n’ime ato nke mmadu,’ ma o bu otu uzọ n’ime ato nke alaeze Rom,—nkewa Grik nke ya.

“2. Olee mgbe ha ga-amalite oru ha nke imesi ahuhu ike? Amaokwu nke 11 na-aza ajuju ahụ.

“(1) ‘Ha nwere eze n’elu ha.’ Site n’onwu Mohammed ruo nso na njedebe nke nari afọ nke iri na ato, ndi Mohammedan kewara n’otu di iche iche n’okpuru otutu ndi ndu, n’enweghi ochichi oha zuru ezu nke gbasiri n’elu ha niile. Nso na njedebe nke nari afọ nke iri na ato, Othman

hibere ọchịchị nke a maraworo kemgbe ahụ dị ka ọchịchị Ottoman, ma ọ bụ alaeze ukwu, nke toro ruo mgbe ọ gbasara n'elu agburu Mohammedan ndị isi niile, na-achikọkọta ha n'ime otu nnukwu ọchịchị eze.”

“(2) Ágwà eze ahụ. ‘Onye bụ mmụọ ozi nke olulu ahụ na-enweghị nsọtụ.’ Mmụọ ozi na-egosi onye ozi, onye nlekọta, ma ọ bụ ezi ma ọ bụ ajo, ọ bughikwa mgbe niile ibụ mmụọ dị n'ụdị mmụọ. ‘Mmụọ ozi nke olulu ahụ na-enweghị nsọtụ,’ ma ọ bụ onye isi nlekọta nke okpukpe ahụ nke si n'ebe ahụ pụta mgbe e meghere ya. Okpukpe ahụ bụ Mohammedanism, sultan ahụkwa bụ onye isi nlekọta ya. ‘Sultan ahụ, ma ọ bụ grand Seignior, dika a na-akpọ ya n'enweghị odiche, bukwa Kalif Kasị Elu, ma ọ bụ nnukwu onye nchụàjà, na-ejikọta n'ime onwe ya ugwu ime mmụọ kasị elu na ọchịchị ụwa kasị elu.’—World As It Is, p.361.”

“(3) Aha ya. N'asụsụ Hibru, ‘Abaddon,’ onye mbibi; n'asụsụ Grik, ‘Apollyon,’ onye na-ekpochapụ kpankpan, ma ọ bụ onye na-ebibi. Ebe o nwere aha abụọ dị iche n'asụsụ abụọ, o doro anya na ihe a chorọ igosi bụ agwa ahụ, kama ibụ aha ike ahụ. Ọ buru na ọ dị otu a, dika e si kwuputa ya n'asụsụ abụọ ahụ, ọ bụ onye mbibi. Nke a abụwo agwa ọchịchị Ottoman mgbe niile.

“Ma olee mgbe Othman mere mwakpo mbụ ya n'alaeze Greek?—Dị ka Gibbon si kwuo, Decline and Fall, wdg., ‘Othman buru ụzọ bata n'ókèala Nicomedia n'ubochi nke iri abụọ na asaa nke Julai, 1299.”

“Ngbakọ nke ụfọdụ ndị odeakwukwọ dabere n'echiche na oge ahụ kwesiri imalite site n'itọ ntọala alaeze ukwu Ottoman; ma nke a doro anya na ọ bụ njehie; n'ihi na ọ bughị naanị na ha ga-enwe eze n'elu ha, kama ha ga-ata umụ mmadụ ahụhụ onwa ise. Ma oge ahụhụ ahụ enweghị ike imalite tupu mwakpo mbụ nke ndị na-enye ahụhụ ahụ, nke bụ, dika e kwuru n'elu, Julai 27, 1299.”

“A gurụ mgbakọ nke na-esote, nke e hiwere n'elu ebe mmalite a, ma biputa ya n'akwukwọ a kporo, Ọbịbịa Nke Abụọ nke Kraịst, wdg., nke J. Litch dere, n'afọ 1838.

“‘Ike ha nwere ike ha bụ imerụ mmadụ ahụ onwa ise.’ Ruo ebe a ka iwu e nyere ha ruru, ka ha were iluso ndị mmadụ ogo site n'ipunara ha ihe mgbe niile ma mee ha ahụhụ, ma ọ bughị n'uzo ọchịchị igbu ha. ‘Onwa ise,’ ubochi iri atọ n'onwa ọ bula, na-enye anyị otu narị ubochi iri ise; ubochi ndị a, ebe ha bụ ihe nnọchianya, putara otu narị afọ iri ise. Malite na July 27, 1299, otu narị afọ iri ise ahụ rutere na 1449. N'ime oge ahụ dum, ndị Turkey nọ n'agha foro nke nta ka ọ buru na ọ naghị akwusi akwusi megide alaeze Greek, ma ha emebeghi ya mmeri. Ha wegbara ma jide otutu n'ime ógbè Greek, ma nnwere onwe Greek ka nogidere na Constantinople. Ma na 1449, njedebe nke otu narị afọ iri ise ahụ, mgbanwe b́jara, akukọ banyere ya ka a ga-ahụ n'okpuru opi nke sochirinụ.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 505–507.

Uriah Smith na-ekwuputa mgbakọ Josiah Litch banyere otu narị afọ na iri ise ahụ, nke, mgbe o mezuru, na-anochi anya ebe mmalite maka amuma nke narị afọ atọ na iri itoolu na otu na ubochi iri na ise n'Ojà na-esote. Mgbe ọ na-ekwu okwu banyere amuma Litch gbasara amuma oge abụọ a jikọtara onụ, Sister White dere:

“N’afọ 1840 mmezu amụma ọzọ puru iche kpaliri mmasị sara mbara. Afọ abuo tupu mgbe ahụ, Josiah Litch, otu n’ime ndi isi ozioma na-ekwusa obibia nke abuo, biputara nkowa nke Mkpughe 9, na-ebu amuma odida nke Alaeze Ottoman. Di ka ngukota ya si di, a ga-akwatu ochichi a ... n’ubochi nke 11 nke Ogost, 1840, mgbe a puru itu anya na a ga-agbaji ike ochichi Ottoman di na Constantinople. Ma nke a, ekwere m, ka a ga-achoputa na o bu eziokwu.”

“N’oge ahụ kpomkwem e kwuru, Toki, site n’aka ndi nnochianya ya, nabatara nchebe nke ike ndi mmeko nke Europe, wee si otu a dobe onwe ya n’okpuru ochichi nke mba Ndi Kraist. Ihe omume ahụ mezuru amuma ahụ kpomkwem. Mgbe a biara mara nke a, igwe mmadu di ukwu kwenyesiri ike n’ezizi nke ukpuru nkowa amuma ndi Miller na ndi ya na ha rukoro oru nakweere, e nyekwara mmeghari obibia ahụ nnukwu mkpali di itunanya. Ndi mmuta na ndi nwere okwa jikotara onwe ha na Miller, ma n’ikwusa ma n’ibiputa echiche ya, ma site n’afọ 1840 ruo 1844 oru ahụ gbasasiri ngwa ngwa.” *The Great Controversy*, 334, 335.

Ajo mbu na ajo nke abuo jikotara site n’amuma oge abuo ndi nwere njiko n’etiti ha. Ajo mbu na-amalite site n’ihe osise nke ikpochie akara, ma ajo nke abuo na-ejedebe na akuko ihe mere eme nke Ogost 11, 1840 ruo n’ikpo uda opi nke asaa n’Oktoba 22, 1844, nke bukwa ihe osise nke ikpochie akara. Mbido na njedebe ahụ na-ebu akara nke Alfa na Omega, n’ihi na, dika o di n’akuko ihe mere eme nke Kraist kwadoro ogbugba ndu ahụ maka otu izu, e kewara oge ahụ uzọ abuo. Oge mbu malitere site na Mohammed mbu, ma kwusi na Mohammed nke abuo. Oge nke abuo malitere site n’“olu si n’mpi anọ nke ebe ichuaja olaedo nke di n’ihu Chineke,” ma o na-ejedebe na “olu” Kraist, na-anu iyi “site n’aha onye ahụ nke di ndu ruo mgbe ebighi ebi, onye kere eluigwe, na ihe ndi di n’ime ya, na uwa, na ihe ndi di n’ime ya, na oké osimiri, na ihe ndi di n’ime ya, na oge agakwaghị adikwa ọzọ.”

Anyi ga-aga n’ihu n’omumu a n’isiokwu na-esote.

“Ajuju o bu la Setan puru ikpolite n’uche iji meputa obi abuo gbasara nnukwu akuko nke njem ndi gara aga nke ndi Chineke ga-atọ ya, bu eze Setan, uto, o bukwa mmehie megide Chineke. Ozi oma banyere ibia Onyenwe anyi n’oge na-adighi anya n’ike na ebube di ukwu n’uwa anyi bu eziokwu, ma n’afọ 1840 a welitere otutu olu n’ikwusa ya.” *Manuscript Releases*, volume 9, 134.